De ruigte in het Haagse Bezuidenhout

door dr A. J. Ultée, Den Haag

Neues Leben blüht aus den Ruinen. Schiller

Na de uitbarsting van de vulkaan op het eilandje Krakatau in 1883 was alle plantaardige en dierlijke leven gedood. Het was interessant na te gaan, hoe het zich in de loop der jaren zou herstellen, welke dieren het eiland wederom zouden bewonen, welke flora er zich opnieuw zou nestelen. Tal van expedities hebben dan ook Krakatau met dit doel bezocht.

Niet zo troosteloos was de toestand in een groot gedeelte van het Haagse Bezuidenhout na het bombardement van 3 Maart 1945, dat gevolgd werd door felle branden, waartegen niet te blussen viel. Beweerd wordt, dat wel 18.000 huizen, merendeels grote, een prooi der vlammen werden. De resten der woningen werden gesloopt, de goede stenen voor de wederopbouw gebezigd, het onbruikbare puin voorlopig op grote hopen geworpen. Een kale vlakte, vele ha groot, omringd door gespaard gebleven stratencomplexen, bleef over en ligt nu al 5 jaar braak. Een dichte onkruidflora heeft zich in de loop der jaren in de oude tuinen ontwikkeld, op de fundamenten en puinhopen treft men reeds plantengroei aan en zelfs in de eenzaam achtergebleven vroegere Engelse kerk, van het dak beroofd, hebben verschillende planten, zoals het kleverig kruiskruid, Senecio viscosus, en de zwarte nachtschade, Solanum nigrum, wortel geschoten.

Bij mijn talrijke speurtochten in de afgelopen zomer, de vijfde dus na het bombardement, viel al spoedig op, dat de onkruiden vrijwel het rijk alleen hadden gekregen; van de sierplanten der tuinen bleef weinig over. Ook de bekende gazon-onkruiden waren vrijwel verdwenen. Van het madeliefje zagen wij geen enkel exemplaar, een enkele gewone boterbloem kwam alleen in het randgebied voor, waar ook de paardenbloem en wat menigvuldiger de weegbree was te vinden. De klavers, vooral de witte, waren overvloediger, ook meer in het centrum present.

Slechts enkele sierplanten, waarvan bekend is, dat zij gemakkelijk verwilderen, werden in verscheidene exemplaren ontdekt. In de eerste plaats moet een gulden roede, Solidago canadensis, genoemd worden, welke men in Den Haag en ook wel elders verwilderd aantreft. De plant had zich aardig over het terrein verspreid. Ook van een zonnebloem, Helianthus strumosus, welke plant men in Den Haag in tal van ruigten kan vinden, werden vele groepjes aangetroffen. Een enkel groepje werd opgespoord van een Papaveracee, Bocconia cordata, en van de lampionplant, Physalis Franchetii Masters. Slechts eenmaal werd de bruidssluier, Polygonum baldschuanicum, en Chrysanthemum parthenioides, welke plant zich in tuinen snel vermenigvuldigt, gevonden.

Verschillende heesters hadden de strijd om het bestaan overleefd: sneeuwbes, liguster en sering, terwijl vlier, wilde rozen en braam wellicht het terrein binnendrongen.

Bomen waren al vóór het bombardement voor het grootste deel voor brandhout geveld; in de vroegere tuin van de Engelse kerk en de pastorie zijn een paar gehavende beuken en een iep overgebleven. Hier en daar treft men wat jonge esdoorns aan.

In de wildernis vallen al spoedig een zevental planten op, welke alle over-

vloedig zaad leveren. Het meest algemeen is wel een vederdistel en wel de akkerdistel, Circium arvense; eind Juli, begin Augustus verraadt hij zijn tegenwoordigheid in het landschap door de witte plakkaten van het vruchtpluis, dat bij een licht windje reeds overal rondzweeft, al vallen toch wel de meeste vruchtjes in de nabijheid van de moederplant neer.
In de tweede plaats moet de Canadese fijnstraal, Erigeron canadensis, genoemd worden, welke overal in grote getale werd aangetroffen, hetgeen ook geldt voor de melganzevoet, Chenopodium album, de bloedzuring, Rumex sanguineus, de gewone brandnetel en de zandkool, Diplotaxis tenuifolia, welke plant echter niet zo talrijk is, als op de braakliggende terreinen dicht bij de duinen. De zevende plant, de bijvoet, Artemisia vulgaris, komt meer plaatselijk in grote getale voor.
Merkwaardig is, dat overal de wilde giftsla, Lactuca virosa, voorkwam, welke plant wij elders in Den Haag nog niet tegenkwamen. Ook het kleverig kruiskruid, dat wij reeds noemden, voelt zich goed thuis.
De flora hangt erg af van de terreingesteldheid; in de dieper gelegen, dus vochtigere gedeelten, gedijde het kleine hoefblad, Tussilago Farfara, welig. Een enkel exemplaar van de blaartrekkende boterbloem, Ranunculus sceleratus, werd ook daar aan de peripherie van de ruigte aangetroffen. Ook de akkerkers, Nasturtium silvestre, had voorliefde voor deze terreinen, waarop zelfs het gewone riet niet ontbrak. Dit behoeft trouwens lang niet zoveel vocht, als wel eens verondersteld wordt, in ondiepe duinpannen is het wel aanwezig, zij het ook niet in forse exemplaren.
Flink vermenigvuldigd had zich de akkerhoningklaver, Melilotus officinalis; de plant voelde zich blijkbaar goed thuis, exemplaren van meer dan 2 m staken ver boven alle andere planten uit. De witte honingklaver, Melilotus albus, legde het in talrijkheid tegen zijn familielid af.
Geen vreemdelingen waren een tweetal raketten Sisymbrium officinalis, en altissima, de Hongaarse; verder het duizendblad, Achillea millefolium.
Veel minder algemeen waren haag- en akkerwinde, Convolvulus sepium en C. arvensis; ze werden uitsluitend in het randgebied gevonden.
Slecht was de familie der Umbelliferen vertegenwoordigd; het zevenblad, Aegopodium Podagraria, en het fluitekruid, Anthriscus silvestris, zo talrijk in het niet ver verwijderde Haagse Bos, houden meer van beschaduwde plekken. Geen wonder dus, dat men lang moest zoeken, alvorens een exemplaar te ontdekken. Even schaars was de peen, Daucus Carota, en de grote bevernel, Pimpinella magna. Alleen in het randgebied waren ze te vinden. Het gewone kruiskruid, Senecio vulgaris, en de stinkende gouwe, Chelidonium majus, behoorden ook tot de zeldzaamheden.
Van de gele Composieten moet het voorkomen van melkdistel en akkermelkdistel, Sonchus oleraceus en arvensis, niet sporadisch genoemd worden, doch andere gele composieten waren alleen in het randgebied vertegenwoordigd. Daar kwamen de leeuwentand, Leontodon autumnalis, groen streepzaad, Crepis vernis, en Thrincia hirta voor.
Veel minder talrijk dan de akkerdistel was een andere vederdistel, de speerdistel, Cirsium lanceolatum, over het terrein verspreid; van een echte distel, de kruldistel, Carduus crispus, werden weer veel minder exemplaren aangetroffen.
De kleine klis, Lappa minor, is overal in enkele exemplaren aanwezig, evenals de zwarte nachtschade.

De nu nog op te noemen planten behoorden tot de zeldzaamheden: de basterdwederik, Epilobium tetragonium, de schijfkamille, Matricaria discoidea, de wondklaver, Anthyllis Vulneraria, de koekoeksbloemen, Melandryum rubrum en album, zilverschoon, Potentilla anserina, hopklaver, Medicago lupulina, de hop, Humulus Lupulus, de teunisbloem, Oenothera biennis, de knopherik, Raphanistrum Lampsana, Galinsoga quadriradiata en Ambrosia artemisiaefolia.
Merkwaardig is, dat op een geenszins vochtige plaats een groepje van de witte munt, Mentha rotundifolia, en van het heelblaadje, Pulicaria dysenterica, werd aangetroffen, ook een enkel exemplaar van de kattenstaart, Lythrum salicaria.
Vermelden wij ten slotte nog, dat de gewone Polygonaceeën ontbraken, doch de ook elders in Den Haag verwilderd voorkomende Polygonum cuspidatum wel werd aangetroffen en ook Polygonum sachalinense aanwezig was.
Al maakten wij geen melding van de grassen, het behoeft wel niet gezegd te worden, dat zij nergens ontbraken.

Een meeuwenraadsel

Wie van de lezers wil meehelpen het volgende probleem op te lossen? Het is bekend, dat Zilvermeeuwen, en ook Stormmeeuwen en Kokmeeuwen soms met beide poten snel op de grond staan te trappelen. Ik heb het heel vaak zien doen door de Wassenaarse Zilvermeeuwen, als ze in de weilanden achter de duinen aan het voedselzoeken waren. Ze keken daarbij voortdurend scherp naar de grond voor en naast zich, en af en toe kwam er een worm uit de grond gekropen en die werd dan opgegeten. Grote knoedels wormen voerden de Wassenaarse Zilvermeeuwen soms aan hun jongen. Nu kan men in verschillende publicaties lezen, dat de meeuwen dat ook op het strand doen, en dat ze daar zeewormen de grond uit drijven. Dr Portielje neemt aan dat bijv. de gewone zeepier, Arenicola marina, op die manier gevangen wordt. Nu ken ik dat trappelen van meeuwen niet van het strand, maar wel van het slik, en voor zover ik weet doen ze het daar speciaal in plassen en poelen. Ik heb ze dan wel allerlei klein grut zien oppikken, maar nooit grote wormen zien pakken; wel eens kleine, Nereis-achtige wormpjes. Ik geloof dat ze die met de poten opwervelen in het troebele water.
Voor zover ik weet, heeft geen enkele zeeworm uit de getijdenzône dezelfde reactie als sommige regenwormen, nl. dat ze bij trillen van de bodem naar boven kruipen. Ik heb altijd gemeend, dat dit een specialiteit van regenwormen was, die de functie had, te ontsnappen voor hun aartsvijand, de Mol. Er zijn geen mollen op het slik, en dat zou begrijpelijk maken dat mariene wormen deze vluchtreactie niet hebben.
Wie kan hier meer over vertellen? Wie heeft het poottrappelen van meeuwen gezien? Op wat voor terrein? Als u het op strand of slik zag, stonden de meeuwen dan in het water of niet? En vingen ze wat? Zo ja, wat?
En hoe staat het met de wormen? Welke wormen kruipen bij schudden van de grond naar boven? Niet alle regenwormsoorten schijnen het te doen.
Voor mededelingen hierover staat „Natura" graag open.

N. Tinbergen